

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
NUTARIMAS**

**DĖL VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS REORGANIZAVIMO STRATEGIJOS IR
JOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ 2007–2012 METŲ PLANO PATVIRTINIMO**

2007 m. spalio 31 d. Nr. 1193
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020 (Žin., 2006, Nr. [112-4273](#)), 2 lentelės „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įsipareigojimų įgyvendinimo priemonės“ 62 punktą ir Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 (Žin., 2005, Nr. [25-802](#)), 4.2 ir 4.3 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją (toliau vadinama – Strategija) (pridedama).

Punkto pakeitimai:

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

2. Nustatyti, kad Strategija, patvirtinta šiuo nutarimu, įgyvendinama š atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai patvirtintų bendrųjų asignavimų ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka gautų lėšų.

Punkto pakeitimai:

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

3. Pasiūlyti savivaldybėms:

3.1. iki 2008 m. kovo 1 d. patvirtinti savivaldybių vaiko globos (rūpybos) organizavimo tobulinimo 2008–2012 metų priemonių planus, apimančius socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą globėjų (rūpintojų) bei tėvų šeimoms ir šeimynoms, jų rengimą globoti vaiką, vaikų globos įstaigų optimizavimo planą, kuriame numatoma teikti socialines paslaugas vaikui ir motinai (tėvui) esant krizinėse situacijose ir plėtoti dienos centrus vaikams ir jų šeimoms;

3.2. dalyvauti įgyvendinant Strategiją.

Punkto pakeitimai:

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

4. Pavesti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

4.1. iki 2010 m. liepos 1 d. parengti Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos įgyvendinimo 2010–2012 metų priemonių planą ir suderinus su institucijomis, kurioms siūloma dalyvauti įgyvendinant šiame plane numatytas priemones, jį patvirtinti;

4.2. koordinuoti Strategijos įgyvendinimą ir iki 2013 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti Strategijos įgyvendinimo ataskaitą.

Punkto pakeitimai:

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

Ministras Pirmininkas

Gediminas Kirkilas

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Vilija Blinkevičiūtė

VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS REORGANIZAVIMO STRATEGIJA

I. STRATEGIJOS SANTRAUKA

VALDYMO SRITIES PLĖTROS STRATEGINIS TIKSLAS Atsižvelgiant į vaiko interesus ir poreikius, sudaryti sąlygas vaikui augti biologinėje šeimoje, o netekusiam tėvų globos vaikui – tinkamas globos (rūpybos) ar įvaikinimo sąlygas, kurios atitiktų geriausius vaiko interesus ir poreikį augti šeimos aplinkoje arba aplinkoje, artimoje šeimai, tinkamai pasirengti savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje	
Strateginio tikslo įgyvendinimo vertinimo kriterijai (efekto kriterijai). Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba) 2006 metų duomenimis, tėvų globos netekę vaikai sudaro šią visų šalies vaikų dalį: dabartinė reikšmė (2006 metais) – 1,7 procento; siektina reikšmė (2012 metais) – 1 procentas	
VALDYMO SRITIES PLĖTROS TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJAI (REZULTATO KRITERIJAI)	
1 tikslas Plėtoti prevencines priemones, sudarant sąlygas vaikui augti šeimoje	Rezultato kriterijai Socialinės rizikos šeimose augantys vaikai sudaro šią visų šalies vaikų dalį: dabartinė reikšmė (2006 metais) – 4 procentai; siektina reikšmė (2012 metais) – 2 procentai
Uždaviniai 1. Kurti ir įgyvendinti šeimos problemų sprendimo prevencines priemones, kurios sudarytų galimybes vaikui augti savo šeimoje. 2. Plėtoti nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms vaikų dienos centruose	
2 tikslas Siekti pertvarkyti vaiko globos (rūpybos) sistemą, kad ji atitiktų globojamo (rūpinamo) vaiko geriausius interesus	Rezultato kriterijai 1. Tėvų globos netekusių vaikų, siunčiamų į globėjų (rūpintojų) šeimas, skaičius: dabartinė reikšmė (2006 metais) – 43,5 procento; siektina reikšmė (2012 metais) – 55 procentai 2. Globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus mažėjimas vaikų globos įstaigose, procentais: dabartinė reikšmė (2006 metais) – 40 procentų; siektina reikšmė (2012 metais) – 30 procentų
Uždaviniai 1. Tobulinti vaiko globos (rūpybos) organizavimo sistemos teisinį reglamentavimą. 2. Mažinti globojamų (rūpinamų) vaikų skaičių vaikų globos namuose ir vaikų iki 3 metų siuntimą į vaikų globos įstaigas, daugiau paslaugų vaikui ir šeimai teikiant bendruomenėje. 3. Užtikrinti vaiko globos (rūpybos) šeimoje prioritetą nustatant vaiko globą (rūpybą) šeimoje ir šeimynoje arba įvaikinant vaiką. 4. Optimizuoti vaikų globos įstaigų tinklą. 5. Gerinti vaikų, netekusių tėvų globos, integracijos į visuomenę sąlygas.	
6. Siekiant užtikrinti socialinį darbą su šeima bendruomenėje ir tinkamą vaiko globos (rūpybos) organizavimą, sudaryti galimybes tobulinti specialistų kvalifikaciją. 7. Organizuoti socialinės globos normų taikymo globojamiems (rūpinamiems) vaikams monitoringą ir informacijos apie vaiko globos (rūpybos) organizavimą sklaidą.	

II. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategija (toliau vadinama – ši Strategija) nustato pagrindines vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo nuostatas.

2. Rengiant šią Strategiją, vadovautasi Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“ (Žin., 1995, Nr. [60-1501](#)), 2001 m. Jungtinių Tautų Asamblėjos Specialiosios sesijos dokumentu „Pasaulis vaikams“, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu (Žin., 2000, Nr. [74-2262](#)), Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (Žin., 1996, Nr. [33-807](#)), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (toliau vadinama – Koncepcija), patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 (Žin., 2003, Nr. [52-2316](#)), Vaiko gerovės valstybės politikos strategija (toliau vadinama – Gerovės strategija) ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų planu, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 (Žin., 2005, Nr. [25-802](#)), Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1279 (Žin., 2004, Nr. [152-5546](#)), Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209 (Žin., 2004, Nr. [30-995](#)), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Nr. 814 „Dėl Kai kurių centrinio valdymo institucijų vykdomų funkcijų decentralizavimo ir dekoncentravimo koncepcijos įgyvendinimo antrojo etapo priemonių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. [92-3630](#)), Europos socialinės chartijos (pataisytos), ratifikuotos Lietuvos Respublikos Seimo 2001 m. gegužės 15 d. įstatymu Nr. IX-317 „Dėl 1996 metų Europos socialinės chartijos (pataisytos) ratifikavimo“ (Žin., 2001, Nr. [49-1699](#)), nuostatomis, Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto išvadomis dėl Vaiko teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo Lietuvoje II–III ataskaitos (CRC/C/LTU/CO/2, 2006 m. kovo 17 d.).

III. STRATEGIJOS KRYPTYS IR PAGRINDINIAI ĮGYVENDINIMO PRINCIPAI

3. Vadovaujantis Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto išvadomis dėl Vaiko teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo Lietuvoje II–III ataskaitos (dėl vaikų globos (rūpybos) organizavimo Lietuvoje), skiriamos šios Strategijos kryptys:

3.1. prevencinė – priemonės, orientuotos į tėvų atsakomybės už vaikus stiprinimą siekiant, kad vaikas augtų šeimoje, į paslaugų šeimai ir vaikui plėtojimą;

3.2. intervencinė – vaiko globos (rūpybos) sistemos pertvarkymas įvertinant vaiko raidos ypatumus ir atsižvelgiant į vaiko individualius poreikius;

3.3. integracinė – priemonių visuma, skirta padėti vaikams ir suaugusiems asmenims, kuriems iki pilnametystės buvo nustatyta globa (rūpyba).

4. Šios Strategijos įgyvendinimo pagrindiniai principai:

4.1. Vaiko interesų prioritetiškumo ir individualių poreikių tenkinimo principas. Kiekvienas vaikas turi teisę augti savo šeimoje. Jeigu vaikas atskiriamas nuo šeimos, jam taikomos globos (rūpybos) priemonės pirmiausia turi atitikti vaiko interesus ir priimami sprendimai turi užtikrinti maksimaliai trumpą vaiko atskyrimą nuo šeimos. Jeigu nėra galimybių vaikui grįžti į savo šeimą, jam turi būti sudarytos tokios globos (rūpybos) sąlygos, kurios užtikrintų individualius vaiko poreikius atitinkantį vystymąsi ir tobulėjimą.

4.2. Nediskriminavimo principas. Priimant sprendimą dėl vaiko globos (rūpybos) nustatymo ir jos formos parinkimo (globa (rūpyba) šeimoje, šeimynoje ar institucijoje), vaikas neturi būti diskriminuojamas dėl jo ar jo tėvų socialinės padėties, sveikatos, tautybės, lyties, rasės ar kitu pagrindu.

4.3. Vaiko dalyvavimo priimant sprendimus užtikrinimo principas. Turi būti užtikrinama vaiko teisė išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su vaiko globos (rūpybos) priemonių paskyrimu, atsižvelgiant į vaiko amžių ir gebėjimą išreikšti savo nuomonę.

4.4. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų tarpinstitucinio bendradarbiavimo principas. Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos ir nevyriausybines organizacijas bendradarbiauja tarpusavyje, formuodamos vaiko globos (rūpybos) politiką ir įgyvendindamos jos nuostatas. Bendruomenės vietos savivaldos ir valstybės lygmenimis keičiasi informacija vaiko globos (rūpybos) užtikrinimo srityje.

IV. VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS BŪKLĖS ANALIZĖ IR SSGG (STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ) ANALIZĖ

5. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, 2006 metais socialinės rizikos šeimų šalyje, palyginti su praėjusiais metais, gerokai sumažėjo. 2004 metais į savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų įskaitas buvo įtrauktos 16869 šeimos, kuriose augo 36895 vaikai. 2005 metais 16361 socialinės rizikos šeimoje augo 36535 vaikai. 2006 metais apskaitoje buvo 13496 socialinės rizikos šeimos, ir jose augo 31351 vaikas. Socialinės rizikos šeimose augantys vaikai sudaro 4 procentus visų Lietuvoje gyvenančių vaikų. Dažniausiai šeima į socialinės rizikos šeimų apskaitą įrašoma dėl kelių priežasčių: vaiko tėvai girtauja, gautą valstybės paramą naudoja ne vaiko interesams ir smurtauja prieš savo nepilnamečius vaikus. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos girtavimą įvardijo kaip vieną pagrindinių priežasčių, sąlygojančių didėjančią socialinę riziką šeimoje. Girtaujančiose šeimose auga 62,97 procento visų socialinės rizikos šeimose augančių vaikų ir 2,77 procento visų Lietuvoje gyvenančių vaikų. Girtavimas labiau paplitęs kaimo vietovėse. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, kaimuose gyvena 2/3 (6304 iš 9943) visų girtaujančių socialinės rizikos šeimų.

Smurtas prieš vaikus taip pat yra viena iš pagrindinių tėvų globos netekimo priežasčių. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, 2006 metais nustatyti 1639 smurto atvejai prieš vaikus, fizinis smurtas prieš vaikus naudotas 1499 atvejais, 183 atvejais nustatyta seksualinė prievarta prieš vaikus ir 235 atvejais – psichologinė prievarta. Statistinės analizės duomenys rodo, kad berniukai (550) smurtą patiria kur kas dažniau negu mergaitės (343), tačiau mergaitės dažniau tampa seksualinės prievartos aukomis.

2006 metais Lietuvoje buvo 13337 tėvų globos netekę vaikai (tai sudaro 1,7 procento visų Lietuvoje gyvenančių vaikų). Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos duomenimis, 42 procentai visų tėvų globos netekusių vaikų augo globos namuose arba šeimynose. Didžiausią dalį (64 procentus) be tėvų globos likusių vaikų sudaro 10–17 metų vaikai, iš jų 60 procentų buvo globojami šeimose ir 37 procentai augo vaikų globos institucijose. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenys rodo, kad tik 36 procentai vaikų iki 3 metų auga globėjų šeimose. Daugelis vaikų iki 3 metų auga apskričių viršininkų administracijų pavaldumo sutrikusio vystymosi kūdikių namuose, kurie priskiriami sveikatos priežiūros įstaigoms. 2006 metais tėvų globos neteko 3006 vaikai, iš jų net 55 procentai apgyvendinti vaikų globos namuose, iš to skaičiaus 29 procentai vaikų – iki 3 metų.

6. Institucinė globa vaikui vis dar nustatoma dažniau nei kitos alternatyvios vaiko globos (rūpybos) formos. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia vaikų, atsižvelgiant į jų amžių, turimus specialiuosius poreikius ir gyvenamąją vietą, siunčiama į įvairaus tipo vaikų globos įstaigas. Daugeliui jų globa (rūpyba) nustatoma apskričių viršininkų administracijų ar savivaldybių vaikų globos namuose, savivaldybių vaikų globos grupėse. Institucinė vaiko globos (rūpybos) sistema grupuojama pagal įstaigų steigėjus (apskrities viršininko administracija, savivaldybių tarybos, nevyriausybinių organizacijų) ir pagal paslaugų teikimo rūšis (socialinės, švietimo ir sveikatos). Sutrikusio vystymosi kūdikių namų (toliau vadinama – kūdikių namai), kurių Lietuvoje yra 5, steigėjai yra apskričių viršininkų administracijos. Šie kūdikių namai turi licencijas teikti asmens sveikatos priežiūros paslaugas ir teikia jas pagal patvirtintus savo nuostatus.

Apskričių viršininkų administracijų pavaldumo vaikų ir jaunimo su proto negalia globos įstaigos (jų yra 3) teikia ugdymo, socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas vaikams su proto negalia. 2006 metų duomenimis, vaikų ir jaunimo su proto negalia įstaigose gyveno 678 vaikai ir jaunuoliai, vaikai iki 18 metų šiose įstaigose sudaro 29 procentus bendro gyventojų skaičiaus. 44 procentams čia gyvenančių vaikų yra nustatyta laikinoji globa, 20 procentų – nuolatinė globa.

Apskričių viršininkų administracijoms pavaldžios 67 specialiosios mokyklos ir specialiojo ugdymo centrai bei 4 specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai. Metodinę paramą šioms institucijoms teikia Švietimo ir mokslo ministerija.

Šiuo metu veikia 7 bendrojo lavinimo mokyklos, turinčios bendrabučius, kurių steigėjai taip pat yra apskričių viršininkų administracijos. Vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro 2005 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. ISAK-1217 „Dėl valstybinių bendrojo lavinimo internatinių mokyklų, kurios vykdo globą (rūpybą), mokyklos tipo pakeitimo“ (Žin., 2005, Nr. [81-2982](#)), nuo 2005 m. liepos 1 d. mokyklose globa nėra nustatoma, todėl ir vaikų, kuriems 2005 metais buvo nustatyta globa bendrojo lavinimo ar specialiosiose mokyklose, yra nedaug.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rūpinasi metodinės paramos teikimu kitoms vaikų globos institucijoms, turinčioms skirtingus steigėjus. Trijų globos namų vaikams ir jaunimui su negalia (pensionatų) bei 33 valstybės vaikų globos namų steigėjai yra apskričių viršininkų administracijos, 22 savivaldybių vaikų globos namų, 25 globos grupių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, 40 šeimynų ir 18 laikinų vaikų globos namų steigėjai – savivaldybių tarybos, o 11 nevyriausybinių vaikų globos namų – nevyriausybinių organizacijų.

7. Apskričių viršininkų administracijų pavaldumo sutrikusio vystymosi kūdikių namuose apgyvendinami iki 3 metų vaikai, turintys tėvus, bet turintys rimtų sveikatos sutrikimų arba netekę tėvų

globos ir turintys įvairaus laipsnio sveikatos problemų. Atlikti tyrimai rodo, kad dažniausiai šiose sveikatos priežiūros įstaigose vaikai atsiduria dėl tėvų socialinių problemų (iš nepilnų ar nedarnių šeimų), bet ne dėl rimtų sveikatos problemų.

Jungtinių Tautų vaikų fondui (UNICEF) remiant, Sveikatos apsaugos ministerijos užsakymu 2004 metais Socialinių tyrimų institutas atliko sociologinį tyrimą apie vaikų iki 3 metų, globojamų valstybinėse įstaigose, sveikatingumo ir rūpybos būklę. Tyrimas buvo atliktas 5 apskričių sutrikusio vystymosi kūdikių namuose Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Alytuje, Šiauliuose ir vienoje iš vaikų globos įstaigų – Panevėžio A. Bandzos vaikų globos namuose.

Tyrimo rezultatai buvo pristatyti Lietuvos Respublikos Seime 2005 m. balandžio 18 d. įvykusioje konferencijoje „Svarbus kiekvienas vaikas“, kurią organizavo Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetas ir Sveikatos apsaugos ministerija.

2006 metais sutrikusio vystymosi kūdikių namuose buvo 416 kūdikių, vaikų iki 3 metų ir vaikų su negalia iki 7 metų. Daugelio jų tėvai ar kiti šeimos nariai gyvi, tik 1 procentas buvo apibūdinti kaip visiškai našlaičiai. Priežastys, dėl kurių vaikai pateko į kūdikių namus, buvo glaudžiai susijusios su socialinės rizikos veiksniais ir socialine atskirtimi. Dažniausiai nurodomos priežastys – nedarni šeima (53 procentai); laikinai ar neterminuotai apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia (9 procentai); tėvai atsisakė vaiko (5 procentai); dėl tėvų smurto (1 procentas); tėvai įkalinimo įstaigose (2 procentai); yra tik vienas iš tėvų, dažniausiai – motina (9 procentai). Gana dažnai anketose nurodytas skurdas (21 procentas). Dar dvi priežastys – vaiko neįgalumas (5 procentai) ir intensyvios slaugos būtinumas (4 procentai). Vaikai, kurių vystymasis sutrikęs, t. y. raidos koeficientas mažesnis kaip 70, sudarė 21 procentą. Šiuo metu sutrikusio vystymosi kūdikių namai teikia ankstyvosios korekcijos ir reabilitacijos paslaugas vaikams su negalia, vaiko globos paslaugas vaikams iki 3–4 metų ir organizuoja vaikų ugdymą. Tačiau sutrikusio vystymosi kūdikių namų veiklos organizavimas dar netenkina vaiko poreikių. Ši išvada darytina įvertinant vaiko, augančio kūdikių namuose, interesus ir siekiant vaikui sudaryti galimybes augti šeimos aplinkoje.

Vaiko atskyrimo nuo šeimos problema dėl suaugusių šeimos narių konfliktų, netinkamo gyvenimo būdo, socialinių įgūdžių stokos ir panašiai yra aktuali bet kuriame vaiko amžiaus tarpsnyje, bet ypač ji skauda ir aktuali vaikų grupei iki 3 metų. Šiuo metu labai trūksta socialinių paslaugų vaikui ir motinai esant krizinėse situacijose. Tokios paslaugos padėtų užtikrinti kvalifikuotą įvairiapusę pagalbą esant krizinėje situacijoje, ypač daug dėmesio skiriant vienišoms motinoms, auginančioms vaikus iki 3 metų, ir vienišoms nepilnametėms motinoms. Svarbiausia, kad teikiant socialines paslaugas tėvams krizinėse situacijose vaikas nebūtų atskiriamas nuo šeimos ir būtų išsaugomas motinos (tėvo) ir vaiko dvasinis ryšys, kartu mažėtų vaikų iki 3 metų, apgyvendintų vaikų globos įstaigose. Tokia paslaugų teikimo sistema veikia užsienio valstybėse, kai motinai ir vaikui teikiamos kompleksinės laikino apgyvendinimo, socialinės, psichologinės ir kitos paslaugos. Šių paslaugų teikimas sudaro galimybes vaikui gyventi su motina ir nepatekti į globos (rūpybos) sistemą. Kita vertus, šios paslaugos stiprina tėvų atsakomybę už vaikus, ypač tais atvejais, kai motinai reikia konsultacijų, kaip nustatyti vaiko tėvystę ir prisiteisti vaiko išlaikymą.

8. 2006 metais daugiausia (57,6 procento visų nustatytų globos (rūpybos) atvejų) vaikams globa buvo nustatyta dėl tėvų nepriežiūros, netinkamo auklėjimo. Daugiau kaip 10 procentų vaikų globa (rūpyba) buvo nustatyta, nes tėvai dėl ligos, suėmimo, įkalinimo ar kitų priežasčių laikinai negalėjo rūpintis vaiku. 9,6 procento vaikų globa (rūpyba) nustatyta mirus tėvams.

Daugiausia vaikų, kuriems 2006 metais buvo nustatyta globa (rūpyba), iki globos (rūpybos) augo su vienu iš tėvų. Tai sudaro 35,4 procento visų 2006 metais tėvų globos netekusių vaikų. Nuo 2007 m. sausio 1 d. įgyvendinant Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (Žin., 2006, Nr. [17-589](#)) nuostatas, socialiniam darbui su socialinės rizikos šeima seniūnijose įsteigtos 556 naujos socialinių darbuotojų pareigybės.

9. Vaiko globą (rūpybą) ir jos organizavimą reglamentuojantys teisės aktai: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Žin., 2002, Nr. [36-1340](#)), Vaiko globos organizavimo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 405 (Žin., 2002, Nr. [35-1275](#)), Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 56 (Žin., 2002, Nr. [68-2798](#)), socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. 51 „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų 13.3, 15, 17 ir 23 punktuose nurodytų formų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. [41-1543](#)), Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983 (Žin., 2002, Nr. [120-5415](#)), Bendrieji valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. A1-68 (Žin., 2005, Nr. [33-1079](#)).

10. Turima 2006 metų statistinė informacija rodo, kad daugiau kaip 50 procentų laikinosios vaiko globos nustatymo priežasčių yra problemos šeimoje (vaikų nepriežiūra ar piktnaudžiavimas tėvų valdžia,

girtavimas, ilgalaikis nedarbas). Vaiko laikinosios globos (rūpybos) laikotarpiu dirbamas socialinis darbas su vaiko tėvais ir pačiu vaiku. Statistikos duomenys rodo, kad 2006 metais laikinoji globa (rūpyba) baigėsi 1026 vaikams, nes jie grįžo į savo tėvų šeimą. Tai patvirtina, kad tinkama pagalba šeimai (ne tik piniginės paramos teikimas, bet ir pagalba socialinėmis paslaugomis) daugeliu atvejų padėtų laikinai nuo tėvų atskirtą vaiką sugrąžinti į šeimą. Trūkstant socialinių paslaugų šeimai vietos savivaldos lygmeniu, gana dažnai vaiko laikinoji globa (rūpyba) tęsiama daugelį metų arba priimamas teismo sprendimas dėl nuolatinės globos (rūpybos) įteisinimo ir neterminuoto tėvų valdžios apribojimo. Kita vertus, laikinosios vaiko globos (rūpybos) atveju vaiko teisėtas atstovas yra jo globėjas (rūpintojas), bet kartu vaiko tėvams nėra apribota tėvų valdžia ir vaikas nėra atskirtas nuo tėvų.

11. Vaiko atskyrimas nuo šeimos yra skaudi visos šeimos problema. Vaikas dažniausiai nuo tėvų atskiriamas laikinai ir neterminuotai apribojus tėvų valdžią, tačiau tėvams ir toliau išlieka jų prigimtinė teisė (nors ir ribota) auginti ir auklėti savo vaikus. Pasitaiko atvejų, kai tėvai, kuriems buvo apribota tėvų valdžia, pakeičia savo gyvenimo būdą, įsidarbina ir gauna pajamas, jiems atsiranda galimybės patiems auginti savo vaikus. Tokiais atvejais patys tėvai turi teisę kreiptis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, pasitaiko atvejų, kai tėvai šia teise pasinaudoti neskuba. Kartais tėvai sąmoningai nesikreipia į teismą, kad tėvų valdžios apribojimas būtų panaikintas ir vaikas grįžtų į savo šeimą, nes tuomet vaikai prarastų valstybės teikiamą paramą. Dėl minėtos priežasties savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojams tenka skatinti tėvus kreiptis į teismą.

12. Vaiko globa (rūpyba) šeimoje yra viena iš vaiko globos (rūpybos) formų, kuriai, nustatant vaiko globą (rūpybą), teikiamas prioritetas, palyginti su kitomis vaiko globos (rūpybos) formomis (šeimyna ir institucija). Globa (rūpyba) šeimoje siekiama sukurti kuo artimesnę vaikui aplinką, kurioje būtų kuo palankesnės sąlygos psichinei, moralinei, dorovinei raidai ir ugdymui. Nors, nustatant laikinąją globą (rūpybą), vaiko globai (rūpybai) šeimoje teikiamas prioritetas ir jau dabar savivaldybės gauna tikslinę paramą iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto vaiko globos (rūpybos) išmokoms mokėti, o apie 80 procentų globos (rūpybos) šeimoje atvejų globėjais tampa artimieji vaiko giminaičiai (vaiko seneliai, broliai, seserys), negausėja globėjų (rūpintojų) šeimų, neturinčių su globojamu (rūpinamu) vaiku giminystės ryšių. Čia pagrindinė priežastis – ribotos psichologinės ir kitokios pagalbos globėjų (rūpintojų) šeimoms galimybės, nenoras prisiimti atsakomybę už vaikus, turinčius raidos ar elgesio problemų. Šalinant šiuos trūkumus, būtina sukurti bendrą globėjų (rūpintojų) rengimo sistemą, parengti savivaldybių socialinius darbuotojus, kurie būtų kompetentingi konsultuoti ir teikti pagalbą globėjų (rūpintojų) šeimoms. Taip pat reikia parengti globėjų (rūpintojų) šeimas, kurios būtų pajėgios laikinai pasirūpinti krizinėje situacijoje atsidūrusiais socialinės rizikos vaikais.

Pagal Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo nuostatas su vaiku giminystės ryšių neturinti globėjų (rūpintojų) šeima teikia socialinės globos paslaugas socialinės rizikos arba tėvų globos netekusiam vaikui. Įvertinant socialinės globos paslaugų sudėtingumą ir globėjų (rūpintojų) atliekamą darbą, šioms šeimoms turėtų būti atlyginta už savanoriškai teikiamas socialinės globos paslaugas.

13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.259 straipsnyje yra nustatyta, kad šeimoje kartu su savais vaikais neturėtų būti globojama (rūpinama) daugiau kaip penki vaikai. Nors vaiko globėjo (rūpintojo) pareigos iš esmės sutampa su tėvų pareigomis savo vaikams ir yra ribojamos laiko atžvilgiu – iki tęsis globa (rūpyba), globėjas (rūpintojas) privalo atstovauti vaiko interesams ex officio – savo iniciatyva, be specialaus pavedimo, teigiamai veikti aplinką ir patį vaiką. Tačiau vaiko globėjui (rūpintojui) šeimoje tinkamai atlikti savo pareigas ir kartu vykdyti globos (rūpybos) funkcijas ir tikslus dažnai tampa sunku.

14. 2006 metais Lietuvoje veikė 40 šeimynų, kuriose buvo globojami (rūpinami) 274 tėvų globos netekę vaikai. Daugiausia su globėjo (rūpintojo) funkcijų vykdymu ir darbinių santykių reglamentavimu susiduriama šeimynose, kuriose globojama (rūpinama) nuo 6 iki 12 (kartais ir daugiau, kai neišskiriami broliai ir seserys) vaikų ir kuriose paskirtasis globėjas (rūpintojas) gauna atlyginimą kaip socialinis darbuotojas. Tačiau pastaruoju metu šeimynose daugėja atvejų, kai šeimynos tėvai dėl socialinių, pedagoginių ir psichologinių žinių bei patirties stokos, nuolatinio psichologinio nuovargio negali padėti elgesio sutrikimų ar psichologinių problemų turintiems paaugliams. Šeimynos motina (tėvas), ugdydama (-as) daugiau negu 6 globojamus (rūpinamus) vaikus, ne visada turi galimybes skirti vaikams pakankamai dėmesio ir spręsti vaikų ugdymo problemas.

15. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.217 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybinės įvaikinimo institucijos atestuoti socialiniai darbuotojai išsiaiškina, ar būsimiems tėvams nėra kliūčių įvaikinti, ištiria jų gyvenimo sąlygas, būdą, surenka informaciją apie sveikatos būklę ir pateikia išvadą dėl būsimų įvaikintojų pasirengimo įvaikinti. Vadovaujantis Įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimo tvarkos aprašu, patvirtintu socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. A1-154 (Žin., 2004, Nr. [98-3653](#)), pageidaujantys įvaikinti asmenys turi būti įvertinti atestuoto socialinio darbuotojo ir privalo

išklausti jiems skirtą mokymą. Šiuo metu nėra nė vieno atestuoto socialinio darbuotojo, įgijusio teisę vykdyti tėvų pasirengimo įvaikinti patikrinimą, todėl šios paslaugos kiekvienoje savivaldybėje teikiamos skirtingai.

16. Pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą vaiko globą (rūpybą) savo teritorijoje organizuoja rajono (miesto) savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba. Pagrindinė jos funkcija – surasti likusiam be tėvų globos vaikui globos (rūpybos) vietą, kuri būtų kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos. Tačiau šiuo metu Lietuvoje veikia tik 22 savivaldybių vaikų globos namai, kuriuose, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Statistikos departamentas) 2005 metų duomenimis, gyveno 985 vaikai, ir 25 globos grupės ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, kuriose gyveno 295 vaikai. Net 14 savivaldybių neturi savo vaikų globos namų ar laikinosios globos grupių ir vaiko globos vietą nustato jos teritorijoje veikiančiuose valstybės vaikų globos namuose, kurių valstybės lėšų asignavimų valdytojas yra apskrities viršininko administracija. Todėl minėtos savivaldybių administracijos ne tik nespėdžia institucijoje globojamų vaikų ugdymo ir išlaikymo klausimų, bet ir nėra suinteresuotos sugrąžinti vaikų į šeimą.

17. Apskričių viršininkų administracijų pavaldumo vaikų globos namai nei savo veiklos paskirtimi, nei geografiniu išsidėstymu (nutolę nuo vaiko šeimos) nėra pajėgūs ir negali vykdyti vaiko globos (rūpybos) tikslų ir uždavinių, teikti socialinių paslaugų vaiko šeimai. Kita vertus, savivaldybės neturi socialinių paslaugų teikimo ir vaiko globos (rūpybos) organizavimo planų savo teritorijose, kai kurios iš jų neturi savivaldybės vaikų globos įstaigų, ypač tos savivaldybės, kurių teritorijoje yra valstybės vaikų globos namai. Vykdamas Kai kurių centrinių valdymo institucijų vykdomų funkcijų decentralizavimo ir dekoncentravimo koncepcijos įgyvendinimo antrojo etapo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Nr. 814, 3 punkto nuostatas, numatoma valstybės vaikų globos įstaigų steigėjo funkcijas perduoti savivaldybėms, tuo sudarant galimybes savivaldybėms plėtoti alternatyvias paslaugas savivaldybės teritorijoje ir mažinti globojamų (rūpinamų) vaikų skaičių vaikų globos namuose.

18. Svarbų prevencinį vaidmenį mažinant galimybes vaikams patekti į globos (rūpybos) sistemą, teikiant paramą socialinės rizikos šeimoms ir vaikams atlieka vaikų dienos centrai ir ikimokyklinės ugdymo įstaigos. Įgyvendinant Nacionalinę vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1525 (Žin., 2004, Nr. [174-6441](#)), dienos centruose sudaromos deramos vaikų socializacijos, vaikų ir paauglių nusikalstamumo ankstyvosios prevencijos sąlygos, teikiamos socialinės paslaugos probleminėms šeimoms. Organizuojamas socialinis darbas su dienos centrą lankančio vaiko šeima, tėvai skatinami geriau rūpintis savo vaikais ir jų ugdymu. Pagal galimybes tėvams teikiama psichologinė ir pedagoginė pagalba, konsultacijos. Kai kurie vaikų dienos centrai, atsižvelgdami į bendruomenės poreikius, turi ikimokyklinio amžiaus vaikų grupes, kuriose veikla organizuojama pagal ikimokyklinio ugdymo programas.

Dienos centrų veiklos finansavimas organizuojamas jau 5 metus. Vertinant pirmų metų programos įgyvendinimo rezultatus, pastebėta, kad sistemingas, įvairiapusis darbas su vaikų dienos centrų lankančių vaikų šeimomis pagerino centrų lankančių vaikų ir jų tėvų tarpusavio santykius, padėjo pačiai šeimai spręsti iškilusias problemas. Tikėtina, kad plėtojant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis šių šeimų mažės, kartu mažės ir tėvų globos netekimo priežasčių (tokių kaip smurtas ir nepriežiūra). Atsižvelgiant į vaikų dienos centrų veiklos efektyvumą, būtina plėtoti dienos centrų veiklą regionuose, kad daugiau vaikų juos lankytų, reglamentuoti šių dienos centrų veiklą ir finansavimą.

19. Globos įstaigose užaugę vaikai arba neturi socialinių ryšių su savo artimais giminaičiais, arba jau būna juos praradę. Sulaukę pilnametystės ir neįstoję į mokymosi įstaigas, be tėvų globos likę vaikai susiduria su naujais iššūkiais: jie nėra pasirengę savarankiškam gyvenimui, sunkiai gali susirasti net ir kvalifikacijos nereikalingą darbą, neturi galimybių įsigyti būstą ar nuomotis socialinį būstą. Sprendžiant būsto problemas, dažniausiai šie vaikai įrašomi į eilę savivaldybės socialiniam būstui gauti, tačiau kai kuriose savivaldybėse šio būsto tenka laukti net kelerius metus. Lietuvos būsto strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 21 d. nutarimu Nr. 60 (Žin., 2004, Nr. [13-387](#)), prioritetinėse kryptyse numatoma sudaryti sąlygas nuomojamo ne pelno būsto sektoriui steigti, kaip tai daroma kai kuriose Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) valstybėse. Lietuvos būsto strategijos nuostatos sprendžia socialinio būsto poreikio klausimą, tačiau nėra išspręsti tėvų globos netekusio vaiko (asmens) laikino apgyvendinimo ir piniginės paramos būstui nuomoti ar įsigyti klausimai.

20. Įgyvendinant Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 metų programos 2006 metams numatytas priemonės, organizuotas projektų konkursas, skirtas tarpinstituciniam bendradarbiavimui savivaldybėse plėtoti, teikiant kompleksines socialines, profesinio orientavimo ir teisinio informavimo paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams. Įgyvendinant projektus, įvairias kompleksines paslaugas gavo 216 vaikų, augančių globos namuose.

21. Statistikos departamento duomenimis, 2004 metais valstybės, savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų vaikų globos namuose ir kūdikių namuose iš viso dirbo 3794 darbuotojai, iš jų 1090 ugdymo specialistų (pedagogų), 64 socialiniai pedagogai ir 250 socialinių darbų dirbančių darbuotojų. Siekiant tobulinti vaikų globos namų veiklą ir užtikrinti jų darbuotojų socialines garantijas, socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. A1-291 patvirtinti Vaikų globos namų darbo organizavimo gerinimo priemonių planas ir Darbuotojų kvalifikacijos priemonės. Minėtame priemonių plane numatyta, kad vaikų globos namų auklėtojų pareigybė iki 2010 metų bus pakeista į socialinio pedagogo pareigybę. Šiam tikslui įgyvendinti reikia investicijų į šių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą. Įgyvendinant Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 metų programos priemones, 2006 metais kvalifikaciją tobulino 500 vaikų globos namų darbuotojų.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 6 d. nutarimo Nr. 194 „Dėl vaiko teisių apsaugos valdymo srities priskyrimo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir kitų ministerijų kompetencijos nustatymo“ (Žin., 2003, Nr. [15-611](#)) nuostatas, nuo 2005 m. sausio 1 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija teikia metodinę medžiagą ir rekomendacijas valstybiniais vaikų globos namams.

22. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme reglamentuota socialinių paslaugų valdymas, paslaugų skyrimo, teikimo ir finansavimo sąlygos, apibrėžtos valstybės ir savivaldybių funkcijos ir atsakomybė už socialinių paslaugų teikimą ir planavimą. Įstatyme nurodyta, kad už socialinių paslaugų organizavimą (paslaugų poreikio nustatymą, paslaugų planavimą, paslaugos teikimo vietos pagal nustatytą poreikį parinkimą) atsako savivaldybės. Apskrities viršininko administracija yra atsakinga už regioninės reikšmės socialinių paslaugų įstaigų steigimą ir kompleksinių paslaugų asmenims (vaikai irgi priklauso šiai kategorijai) teikimą, tačiau tai daryti ji privalo derindama su apskrities savivaldybėmis.

Siekiant priartinti vaikų globos įstaigų veiklą prie šeimos aplinkos ir užtikrinti globojamo (rūpinamo) vaiko interesus bei individualius poreikius, socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. A1-46 (Žin., 2007, Nr. [24-931](#)) buvo patvirtintas Socialinės globos normų aprašas, kuriame apibrėžti minimalūs vaikui teikiamų socialinių paslaugų kokybės reikalavimai. Įgyvendindamos Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymą, visos socialinės globos įstaigos savo veikloje taikys minėtąsias normas, o nuo 2010 m. sausio 1 d. visos socialines paslaugas teikiančios įstaigos privalės turėti veiklos licencijas. Teikiamų socialinių paslaugų kokybę vertinti pagal šiame punkte nurodytą įstatymą pavesta Socialinių paslaugų priežiūros departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

23. Šiuo metu vaikų globos įstaigų finansavimo mechanizmą sąlygoja tai, kad valstybės ir savivaldybių vaikų globos namai yra biudžetinės įstaigos, kurių veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas (Žin., 1995, Nr. [104-2322](#)).

Pagal Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymą iš esmės pasikeitė socialines paslaugas teikiančių įstaigų finansavimo mechanizmas, t. y. pereinama nuo biudžetinio įstaigų finansavimo prie paslaugos finansavimo modelio. Šiuo modeliu savivaldybės skatinamos kurti socialinių paslaugų infrastruktūrą vietoje, nes šiam tikslui joms skiriamos valstybės subsidijos, o tais atvejais, kai savivaldybės paslaugas perka iš apskričių viršininkų administracijų pavaldumo socialinių paslaugų įstaigų, jos privalo sumokėti skirtumą tarp valstybės skiriamos paslaugos dotacijos ir paslaugos kainos, kurią teikia socialinių paslaugų įstaiga. Tais atvejais, kai globojamas vaikas bus siunčiamas į valstybės arba nevyriausybines organizacijos vaikų globos namus, savivaldybė aukščiau minėtą kainos skirtumą turės mokėti iš savo biudžeto, o jeigu organizuos vaiko globą (rūpybą) savivaldybės įstaigose, šis kainos skirtumas bus kur kas mažesnis.

24. Vaiko globos (rūpybos) sistemos pokyčiai, teigiami vaikų globos (rūpybos) pavyzdžiai, ypač šeimoje ir šeimynoje, mažai propaguojami visuomenėje, trūksta informacijos apie tėvų atsakomybę ir pareigas. Teigiamos informacijos sklaida visuomenėje propaguotų alternatyvias vaikų globos (rūpybos) formas, formuotų palankią nuomonę apie vaiko globą (rūpybą) šeimoje, kartu stiprintų tėvų atsakomybę už vaikus.

25. Užsienio valstybėse vaiko globos (rūpybos) organizavimo modeliai yra labai įvairūs ir priklauso nuo valstybės socialinės ekonominės padėties, religijos, papročių, kultūros tradicijų. Daugelyje užsienio valstybių vaiko globos organizavimas yra savivaldybių funkcija. Kiekviena valstybė turi tam tikrų ypatumų organizuojant vaiko globą (rūpybą), tačiau daugelyje valstybių vaiko globa šeimoje yra prioritetinga priemonė, kuria siekiama sudaryti vaikui, netekusiame tėvų globos, kuo palankesnę aplinką šeimoje. Užsienio valstybėse institucijos, atsakingos už globėjų šeimų parengimą ir atranką, aktyviai vykdo globėjų šeimų paiešką, po to renkama informacija apie šeimą, vyksta jos parengimas ir atranka. Kiekvienas globėjų šeimų pageidavimas globoti vaikus palankiai vertinamas ir palaikomas, formuojamas teigiamas globojančių šeimų įvaizdis. Antai Jungtinėse Amerikos Valstijose kasmet skelbiama vaikų globos šeimose mėnuo. Su būsimaisiais globėjais dirba specialiai parengti socialiniai darbuotojai. Švedijoje šeimos įvertinimą atlieka du

socialiniai darbuotojai, vizitų šeimoje metu analizuojami šeimos motyvai globoti vaiką, šeimos gebėjimas įveikti krizines situacijas, auklėjimo metodų taikymas, bendravimas su vaiku, kartu patikrinama, ar šeima turi kriminalinių ir socialinių problemų.

Globėjų šeimos yra skirstomos pagal teikiamas paslaugas ir profesionalumą. Su globėjų šeimomis sudaromos sutartys, kuriose nustatomi konkretūs reikalavimai globėjų šeimai. Globėjų šeimai nuolatinę pagalbą teikia socialiniai darbuotojai, psichologai ir kiti specialistai. Globėjams siūlomas įvairus mokymas, tačiau apskritai mokymo procesą galima suskirstyti į 3 dalis: tai pasirengimas tapti globojančia šeima, globėjų tęstinis mokymas ir globėjų specializuotas mokymas.

Apmokėjimas už vaiko globą priklauso nuo susiklosčiusio požiūrio į vaiką, turintį specialiųjų poreikių ir reikalingą globos. Globos pašalpos gali būti diferencijuotos atsižvelgiant į globos rūšį (ilgalaikė, trumpalaikė globa), vaiko amžių ir vietovę. Apskritai globos išmokos dydis apskaičiuojamas taip, kad realiai būtų padengtos globėjų (rūpintojų) patirtos išlaidos. Be to, mokama globėjams už teikiamas paslaugas; ši suma taip pat priklauso nuo globėjų kvalifikacijos ir paslaugos sudėtingumo.

Vaiko globėjai nėra įdarbinami ir negauna jokių su darbo santykiais susijusių pajamų, tačiau jie savo pareigas atlieka pagal sutartį. Artimi giminaičiai, tapę vaiko globėju, paprastai negauna jokių papildomų išmokų, susijusių su jų teikiama paslauga, tačiau tai priklauso nuo globojamo (rūpinamo) vaiko situacijos sudėtingumo.

Be materialios paramos, daugelyje šalių sukurtas paslaugų tinklas, skirtas šeimoms, auginančioms savus ir globojančioms svetimus vaikus. Prie paramos šeimai, globojančiai paauglius vaikus, galima priskirti ir paauglių rengimo savarankiškam gyvenimui programas.

Vakarų Europos valstybėse jau keletą dešimtmečių ryški nedidelių vaikų globos įstaigų (iki 20 vaikų) tendencija. Jose paprastai gyvena iki 12 ar 15 vaikų. Šios įstaigos pasižymi didele įvairove: veikia įstaigos, skirtos stebėti ir tirti, internatai, šeimyniniai globos namai, savarankiško gyvenimo namai ir taip toliau. Minėtosios įstaigos paprastai teikia tiek stacionarias, tiek nestacionarias paslaugas vaikui ir šeimai.

Kaip alternatyva institucinei ir šeimyninei globai daugelyje šalių išplėtotas bendruomeninių paslaugų tinklas. Prie tokių paslaugų priskiriami dienos centrai vaikams (jie dar vadinami šeimos centrais), veikia namų tipo centrai, teikiamos kitos paslaugos šeimai ir vaikui.

Vakarų Europos šalyse daug dėmesio skiriama vaiko integracijai į visuomenę ir tolygiam perėjimui iš globos sistemos į savarankišką gyvenimą. Sistemą paprastai sudaro keletas komponentų: materialinė parama, socialinis darbas (rūpinimasis) ir suteikiamas laikinasis būstas.

Užsienio valstybėse vis daugiau dėmesio skiriama žmogiškiems ištekliams, vaiko globos paslaugos darosi vis profesionalesnės (ypač vaikų globos įstaigose). Daugelis sistemos darbuotojų yra socialiniai pedagogai ir socialiniai darbuotojai.

26. Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizės objektas – veiksniai ir procesai, lemiantys vaiko globos (rūpybos) sistemą Lietuvoje. Įstatymų bazės, vaikų globos įstaigų ir paslaugų vaikui ir jo šeimai, statistinės informacijos apie vaikus, augančius globos įstaigose, globėjų (rūpintojų) šeimose bei šeimynose, žmogiškųjų išteklių stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizės rezultatai tapo pagrindu kurti Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos viziją, šios Strategijos uždavinius ir jos įgyvendinimo priemones.

27. Stiprybės:

27.1. rengiant naujus ir keičiant galiojančius teisės aktus, vadovaujamosi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatomis;

27.2. sukurti teisiniai pagrindai vaiko globai (rūpybai) organizuoti, teikiant prioritetą vaiko globai šeimoje;

27.3. savivaldybėse nustatyta vaiko globėjų (rūpintojų) atrankos tvarka;

27.4. teikiama valstybės parama kiekvienam globojamam (rūpinamam) vaikui (4 minimalaus gyvenimo lygio dydžių) šeimoje, šeimynoje ar vaikų globos įstaigoje;

27.5. apie 50 procentų globojamų vaikų globojami šeimose ar šeimynose;

27.6. veikia valstybės, savivaldybių įsteigtos ir išlaikomos vaikų globos įstaigos ir nevyriausybiniai vaikų globos įstaigų infrastruktūra;

27.7. vaiko globos (rūpybos) sistemoje dirba specialistai, turintys darbo su vaikais patirties;

27.8. vietos savivaldos ir valstybės lygmeniu veikia institucijos, atsakingos už vaikų globos organizavimą ir priežiūrą;

27.9. kaupiama ir analizuojama informacija apie socialinės rizikos šeimas ir jose augančius vaikus, globojamus (rūpinamus) vaikus ir vaikų globos įstaigas.

28. Silpnybės:

28.1. trūksta pagalbos sau grupių, savanoriško darbo bendruomenėse;

- 28.2. bendruomenės lygmeniu trūksta socialinių paslaugų vaikui ir šeimai, ne visada sudaromos galimybės teikti pagalbą ties socialinės krizės riba atsidūrusiems vaikui ir šeimai;
- 28.3. nepakankamai panaudojamos alternatyvios vaiko globos (rūpybos) šeimoje ir šeimynoje formos;
- 28.4. esama institucinė vaikų globos sistema neskatina savivaldybių kurti socialinių paslaugų infrastruktūros bendruomenės ir vietos savivaldos lygmeniu;
- 28.5. pagalba globojamam (rūpinamam) vaikui nėra pakankamai individualizuota;
- 28.6. nesukurta bendra vaikų globėjų (rūpintojų) mokymo ir pagalbos šeimoms sistema;
- 28.7. nesprendžiamos jaunuolių nuoseklaus perėjimo iš globos sistemos į savarankišką gyvenimą problemos, nesudaromos sąlygos gauti laikiną būstą, materialinę paramą;
- 28.8. vietos savivaldos ir valstybės lygmeniu nepakankamai bendradarbiaujama sprendžiant socialinės rizikos šeimų ir globojamų (rūpinamų) vaikų klausimus;
- 28.9. neįdiegta bendra socialinių paslaugų, teikiamų vaikui, monitoringo sistema;
- 28.10. nepakankamai panaudojama užsienio valstybių patirtis, kaip organizuoti vaiko globą (rūpybą).
29. Galimybės:
- 29.1. nestacionarių socialinių paslaugų šeimai ir vaikui plėtojimas;
- 29.2. fizinį asmenų, tinkamai parengtų tapti vaiko globėjais (rūpintojais), gausėjimas;
- 29.3. darbuotojų, dirbančių su globojamais (rūpinamais) vaikais, kvalifikacijos tobulinimas;
- 29.4. valstybės ir savivaldybės vaikų globos įstaigų, teikiančių paslaugas šeimai ir vaikui, tinklo optimizavimas naudojantis užsienio valstybių patirtimi;
- 29.5. socialinių globos normų, skirtų vaikų globos įstaigoms ir šeimynoms, diegimas;
- 29.6. viešosios nuomonės apie vaiko globą (rūpybą) keitimas;
- 29.7. globojamų (rūpinamų) vaikų geresnis rengimas savarankiškam gyvenimui.
30. Grėsmės:
- 30.1. socialinių paslaugų šeimai ir vaikui savivaldybėse stoka gali nulemti tai, kad vaikas bus apgyvendinamas vaikų globos namuose, esančiuose toli nuo tėvų ir bendruomenės;
- 30.2. socialinės ir psichologinės pagalbos globėjams (rūpintojams) stoka sąlygos mažą šeimų, norinčių globoti vaikus, skaičių, todėl gali daugėti vaikų, apgyvendinamų vaikų globos namuose;
- 30.3. nustačius vaikui laikinąją globą ir neužtikrinus socialinio darbo su šeima, gali būti nesudarytos sąlygos vaikui grįžti į šeimą;
- 30.4. nepakankamas dėmesys specialistų, teikiančių pagalbą globojamiems (rūpinamiems) vaikams, kvalifikacijos tobulinimui gali neužtikrinti kvalifikuotos socialinės globos paslaugų vaikui teikimo;
- 30.5. nepakeitus vaikų globos namų veiklos turinio, globojamas (rūpinamas) vaikas gali būti neparengtas savarankiškam gyvenimui;
- 30.6. nepakankama parama rūpinamam vaikui pradedant savarankišką gyvenimą gali trukdyti jam socialiai integruotis.

V. VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS REORGANIZAVIMO VIZIJA, STRATEGINIS TIKSLAS, TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

31. Atsižvelgiant į vaiko globos (rūpybos) sistemos būklės, stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę, šioje Strategijoje remiamasi tokia vizija:
- 31.1. pašalintos opiausios vaiko globos (rūpybos) sistemos problemos, įgyvendintas strateginis tikslas ir uždaviniai, vaikams sudarytos sąlygos augti savo biologinėse šeimose. Reorganizuojant vaiko globos (rūpybos) sistemą, koordinuojama valstybės ir savivaldybių institucijų veikla, susijusi su vaiko globos (rūpybos) organizavimu, užtikrinamas glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas siekiant plėtoti socialinių paslaugų vaikui ir šeimai tinklą vietos bendruomenės, vietos savivaldos ir valstybės lygmeniu. Renkama ir kaupiama lyginamoji statistika apie vaikus, netekusius tėvų globos, tobulinama specialistų, dirbančių vaikų globos (rūpybos) srityje, kvalifikacija;
- 31.2. daug dėmesio skiriama vaiko globos (rūpybos) prevencijai, globojamo (rūpinamo) vaiko integracijai į visuomenę, darbuotojų, teikiančių socialines paslaugas globojamam (rūpinamam) vaikui ir šeimai, kvalifikacijai tobulinti. Socialinių paslaugų sistema plėtojama atsižvelgiant į šeimos poreikius ir užtikrinant tinkamą paslaugų kokybę vaikui gyvenant šeimoje arba siekiant jį grąžinti į šeimą. Daug dėmesio skiriama tam, kad būtų sukurta ir įgyvendinta bendroji globėjų (rūpintojų) ir įtėvių rengimo sistema, būtų užtikrintas prioritetas vaiko globai (rūpybai) šeimoje, pertvarkyta institucinė vaiko globos sistema. Vaikui

sudaromos sąlygos aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, reikšti savo nuomonę sprendžiant su jo gerove susijusius klausimus.

32. Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strateginis tikslas – atsižvelgiant į vaiko interesus ir poreikius, sudaryti sąlygas vaikui augti biologinėje šeimoje, o netekusiam tėvų globos vaikui – tinkamas globos (rūpybos) sąlygas, kurios atitiktų geriausius vaiko interesus ir poreikį augti šeimos aplinkoje arba aplinkoje, artimoje šeimai, tinkamai pasirengti savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje.

33. Pirmasis tikslas – plėtoti prevencines priemones, sudarant sąlygas vaikui augti šeimoje.

34. Pirmojo tikslo uždaviniai:

34.1. kurti ir įgyvendinti šeimos problemų sprendimo prevencines priemones, kurios sudarytų galimybes vaikui augti savo šeimoje;

34.2. plėtoti nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms vaikų dienos centruose.

35. Antrasis tikslas – siekti pertvarkyti vaiko globos (rūpybos) sistemą, kad ji atitiktų globojamo (rūpinamo) vaiko geriausius interesus.

36. Antrojo tikslo uždaviniai:

36.1. tobulinti vaiko globos (rūpybos) organizavimo sistemos teisinį reglamentavimą;

36.2. mažinti globojamų (rūpinamų) vaikų skaičių vaikų globos namuose ir vaikų iki 3 metų siuntimą į vaikų globos įstaigas – daugiau paslaugų vaikui ir šeimai teikti bendruomenėje;

36.3. užtikrinti vaiko globos (rūpybos) šeimoje prioritetą nustatant vaiko globą (rūpybą) šeimoje ir šeimynoje arba įvaikinant vaiką;

36.4. optimizuoti vaikų globos įstaigų tinklą;

36.5. gerinti vaikų, netekusių tėvų globos, integracijos į visuomenę sąlygas;

36.6. siekiant užtikrinti socialinį darbą su šeima bendruomenėje ir tinkamą vaiko globos (rūpybos) organizavimą, sudaryti galimybes tobulinti specialistų kvalifikaciją;

36.7. organizuoti socialinės globos normų taikymo globojamiems (rūpinamiems) vaikams monitoringą ir informacijos apie vaiko globos (rūpybos) organizavimą sklaidą.

VI. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJAI

37. Šios Strategijos įgyvendinimas vertinamas periodiškai – kas 2 metai. Galutinis įvertinimas turi būti atliktas pasibaigus jos įgyvendinimo laikotarpiui – iki 2013 m. liepos 1 dienos. Vertinama pagal šiuos kriterijus:

37.1. Socialinės rizikos šeimų skaičiaus mažėjimas, palyginti su praėjusiais metais, procentais;

37.2. vaikų ir šeimų, kuriems suteiktos socialinės paslaugos vaikų dienos centruose, skaičius;

37.3. tėvų globos netekusių vaikų skaičiaus mažėjimas, procentais;

37.4. likusių be tėvų globos vaikų, grąžinamų į savo tėvų šeimą, dalis iš visų vaikų, netekusių tėvų globos per metus, procentais;

37.5. šeimose globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus ir įvairaus tipo institucijose globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus santykis, procentais;

37.6. kūdikių namuose ir vaikų globos įstaigose globojamų (rūpinamų) vaikų (ypač iki 3 metų) skaičiaus mažėjimas, procentais;

37.7. įsteigtų socialinių darbuotojų pareigybių socialiniam darbui su šeima, teikiant prioritetą socialinės rizikos šeimoms ir globėjų (rūpintojų) šeimoms savivaldybėse, skaičius;

37.8. atestuotų darbuotojų, siekiančių vykdyti asmenų, norinčių tapti vaiko globėjais (rūpintojais), įtėviais, parengimą ir vertinimą, skaičius;

37.9. patobulinusių kvalifikaciją darbuotojų, dirbančių su tėvų globos netekusiais vaikais ir šeimomis, skaičius.

VII. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS

38. Šios Strategijos tikslas ir uždaviniai įgyvendinami pagal šiuo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintą jos įgyvendinimo priemonių 2007–2012 metų planą. Plane pateikiamos konkrečios priemonės šioje Strategijoje numatytiems uždaviniams įgyvendinti, numatomi atsakingi vykdytojai, priemonių įvykdymo laikotarpis, preliminarus lėšų poreikis ir finansavimo šaltiniai.

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2007 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1193

**VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS REORGANIZAVIMO STRATEGIJOS
ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ 2007–2012 METŲ PLANAS**

Planas neteko galios:

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [822](#), 2010-06-21, Žin., 2010, Nr. 76-3885 (2010-06-30)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2007 M. SPALIO 31 D. NUTARIMO NR. 1193 „DĖL VAIKO GLOBOS (RŪPYBOS) SISTEMOS REORGANIZAVIMO STRATEGIJOS IR JOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ 2007-2012 METŲ PLANO PATVIRTINIMO" PAKAITIMO

*** Pabaiga ***

Redagavo Aušra Bodin (2010-07-01)

aubodi@lrs.lt